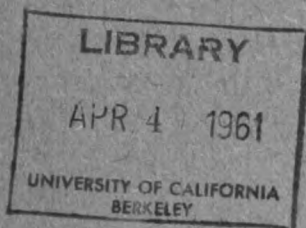

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Naš jezik

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. X св. 7-10

БЕОГРАД 1960

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. М. С.: Уз појаву новог Правописа	187—191
2. Милка Ивић: Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику	192—211
3. Ирена Грицакић: Академијски речници и њихови задаци	212—227
4. Др Борис Марков: Именице с наставцима <i>-че</i> и <i>-чић</i>	228—246
5. М. Сивановић: <i>Ознака</i> и <i>одредба</i> као лингвистички термини	247—251
6. Биљана Шљивић-Шимић: Облик инстр. једн. именица м. р. на сугласник	252—260
7. Б. Милановић: Још о роду и облику именице <i>наочари</i>	261—264
8. Д. Барјакџаревић: О роду и промени три наша топонима	265—268
9. Из лексикологије	
I. Д. Барјакџаревић: 1. <i>гласкаји се</i> ; 2. <i>йерда</i>	269—273
II. Берислав М. Николић: <i>Букџеји</i> — <i>букџаји</i>	273—278
III. Драгољуб Д. Јеремић: <i>Крвавији</i> , <i>крваљење</i> ; <i>крварији</i> , <i>крварење</i>	279—283
10. Језичке поуке	284—292
11. Регистар	295—313

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1960

Слог Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Космајска 28, Београд

О РОДУ И ПРОМЕНИ ТРИ НАША ТОПОНИМА

Топоними се често изговарају и пишу погрешно и понекад је облик топонима толико деформисан да мало личи на назив који употребљавају мештани тога истога краја. Оваква одступања могу се, углавном, везати за неколико момената:

а) Администрација је увек мало пажње обрађала правилном изговору места, па су се такве грешке преносиле и подржавале нарочито од људи дошљака који нису осећали да ли је ту нешто померено. Истина, и сами мештани схватали су често да људи у власти, као ученији, боље знају како се неко место зове, изговара и преко тога су равнодушно прелазили.

б) Поједини прикупљачи етнографске грађе, или какви други испитивачи, често су неодговорно бележили називе места задовољавајући се подацима само од једног лица, што је у доброј мери помогло да се грешке у том правцу фаворизују и упорно одржавају.

в) Исто тако писци географских карата непровереним уношењем назива места стварали су упориште систематском чувању учињених грешака у том погледу иако су очевидно представљале опоненте онемо што је код народа.

г) Упоредо са овим иде још један детаљ. Наиме, приликом цртања географ. карата употребљаване су старе, а каткад и стране, карте у којима је било доста погрешних назива и они су се отуда могли преносити на нове карте.

д) Најзад, називи места често се узимају онакви какви се срећу у народним песмама. Познато је, међутим, да су народни певачи грешили и као што се историјске чињенице највећим делом не слажу са оним што је изнесено у народним песмама, тако је и код изговора топонима.

Изговор топонима заслужује посебну пажњу, утолико пре што се данас одступања преносе на школу и тиме народ и школа

долазе у супротност. То ме подстакло да изнесем неколико конкретних случајева, али без упуштања у историјско-етимолошку анализу.

1) Топоним *Пешићер* код Вука је објашњен „српско племе као кнежина близу Рожаја. Кажу да у Пештеру имају велике пећине“. Као што се види Вук је био потпуно необавештен о Пештери и као крају и као облику речи и њеном изговору. Но, њему се, ипак, може опростити зато што је живео далеко од Пештери и није могао знати како народ назива тај крај. Далеко је већа грешка оних који су после Вука спомињали Пештер и унели много непрецизности у географском погледу (в. Етнограф. зборник 5, 1070; 6, 696; 8,116).

У РЈА подаци о Пештери изнесени су према Етнограф. зборнику и није нимало чудновато што су погрешни.

Код Елезовића Пештер је „планински предео новопазарског и сјеничког поља, на висоравни између Ибра и Лима“. Овакву констатацију Елезовић није смео никако да да, јер је бар он могао тачно да сазна од Пештераца шта захвата Пештер. Да је питао кога било од њих, рекли би му да Пештер захвата од Буђева до Крушчице и од Хума па до близу Бјелопољске Бистрице (у grubим цртама).

Сем оваквих нетачних података с географског гледишта има их и са граматичког. Наиме, у сва три споменута речника Пештер се третира као именица мушког рода (Пештер—Пештера—Пештеру). Претпостављам да су се сви лексикографи, после Вука, повели за њим у овом правцу, али је нејасно шта је навело Вука да топоним Пештер схвати као именицу мушког рода, ако није неко аналогисање.

Према изговору мештана именица *Пешићер* припада именицама женског рода типа *сйвар*: *Одакле си? С Пешићери; Кад биднеш љреко Пешићери; Нигде не море љућ кијамей ко љрео Пешићери; Оде облак к Пешићери; Изгибоше да се љрича о Пешићери* итд. По моме мишљењу ово је најпоузданији извор за утврђивање рода именице *Пешићер*. А и принцип је уосталом да се топоними узимају у аутентичном облику, тј. у облику који им је народ дотичног краја дао.

2) Варошица *Рџјаје* данас се јавља у два облика: у правом облику с номинативом: *Рожд(ј)е*, који познају мештани и околна

и у деформисаном — *Рџсај*, који се среће у администрацији, на географским картама, код неких испитивача и путним ознакама.

Код Вука је овај топоним у облику *Рожај-Рожаја* (мас.). У Елезовића — „*Рожај-а м.* варошица у срезу беранском, у изворишту Ибра“; Ивековић—Броз -*Рџсџј*, *Рџсаја*; РЈА -*Рџсај*, *Рџсџј*.

Облик *Рожај* могао је доћи према арбанашком изговору: *Ајџи*, *џре*, у *Рожај*; *Одакле си? Из Рожај, вала, џре!* И увек тако. Ако запитамо човека из места или околине, коме је српскохрватски језик матерњи језик, одакле је, увек ће рећи „из *Рџсџја*, од *Рџсџја*, *искрај Рџсџја*“. Исто тако рећи ће да иде к *Рожајама*, да се Тутин не може поредити с *Рожајама*, да причају о *Рожајама*. Дакле, нико неће рећи да је од *Рожаја*, да иде к *Рожају*, да прича о *Рожају* или да се пореди с *Рожајем*. Овакву промену чућемо само од странаца. Ја тврдо верујем, а то чињенице потврђују, да су испитивачи облик *Рожај*, или писци карата и сл., забележили тај облик од оних што га не познају. Тај утицај је изразит и код других именица (исп. *Зекџи*, *Вељовићи*, *Марковићи* и сл.). Мештани српског порекла (православни и мухамеданци) као и сва околина ближа и даља изговарају као плур. тангум женског рода — *Рџса(ј)е* (*Рџсаја*), а овај тип назива обичан је у источном делу Санцака: *Љуџаје*, *Мелаје*, *Ноћаје*, *Гргаје* итд.

Према изложеном правилност је на страни народног изговора и свакако је ред да се тај назив учврсти у школи и администрацији, а да се избаци оно што је неправилно и изопачено. Дакле: *Рожаје* — *Рџсџја* — *Рџсџјама* — с *Рџсајама* — о *Рџсџјама* или у *Рџсајама*.

3) Топоним *Рогозна*, исто тако, среће се у два облика — *Рогџзна* и *Рогџнџ*. Код Вука је нема, а ни код Ивековића и Броза. Елезовић је забележио „*Рогозна-е*, планина и планински предео између Ибра, Рашке и бањштатске реке“, али упућује и на облик *Рогозна*. Из његова излагања могло би се рећи да је сматра *фем*. У РЈА је *Рогозна* „планина Новом Пазару на југоистоку“ и *Рогозна* „планина и предео у Санцаку“.

Као што се види у речницима се претежно третира као именица средњег рода на *о*, па се и мења као именица тога типа. Из разговора са мештанима утврдио сам да код њих живе оба облика, али се значењски бијно разликују. Наиме, када се говори о *џланини*,

као о географском појму, употребљава се облик *Рогозна*. Ако се, ипак, говори о крају, о подгорини *џланине*, о области око ње *џланине* — онда се узима облик *Рогозно*. С обзиром на то, промена, као и род, ових именица везана је за њихово значење. Додуше, ова два појма (планина и област) често се идентификују, односно путници, испитивачи итд. не осећају ту разлику и због тога греше приликом употребе тих облика. Код мештана тога нема, јер када упитамо некога из тога краја одакле је, он ће рећи: „*Ја сам с Рогозна*“, што значи „*из краја код џланине Рогозне*“. Ако ли мештанин прича о путу *џреко џланине*, рећи ће увек: „*Кад сам био џреко Рогозне*“, што значи када је прелазио планину, планински врх. Чини ми се да ово пружа врло лепу потврду са колико сигурности можемо полазити од оног што постоји у народу, као и колико богатство пружа народни израз.

Д. Барјакџаревић